

**МЕДИЧНІ КОЛЕКЦІЇ УКРАЇНСЬКИХ УНІВЕРСИТЕТІВ:
ГЕНЕЗА ТВОРЕННЯ ДО 1914 Р.****Світлана МУРАВСЬКА,**Національний університет “Львівська політехніка” (Львів, Україна)
svitlana.v.muravska@lpnu.ua,**MEDICAL COLLECTIONS OF UKRAINIAN UNIVERSITIES:
GENESIS OF CREATION BEFORE 1914****Svitlana MURAVSKA,**National University “Lviv Polytechnic” (Lviv, Ukraine),
ORCID ID: 0000-0003-4971-7312

Муравская Светлана. Медицинские коллекции украинских университетов: генезис создания до 1914 г. В статье прослеживается история комплектования университетских медицинских коллекций в так называемый “золотой век” музейного дела в среде вузов – с конца XVIII века до Первой мировой войны и значение таких компонентов университетского культурного наследия. **Методология работы** представляет собой совокупность научных принципов, общенаучных и специально-исторических методов. **Научная новизна.** В украинской историографии комплексно данный вопрос рассматривается впервые. **Выводы.** Первые медицинские коллекции в высших учебных заведениях Украины были накоплены преподавателями Львовского университета в конце XVIII века. В XIX веке в рамках создания системы классического образования на украинских территориях, входивших как в состав Российской, так и Австрийской империй, преподаватели упомянутого Львовского, Харьковского, Киевского и Новороссийского университетов также активно формировали медицинские коллекции. В настоящее время эти накопленные коллекции необходимо рассматривать в контексте их культурной значимости. Это сильно повышает их шансы на сохранение в будущем.

Ключевые слова: медицинская коллекция, анатомический музей, университет, высшее учебное заведение.

Вступ. Попри активне обговорення питань, пов'язаних із різними аспектами культурної спадщини, окрема її царина все ще залишається незаслужено забутою – спадщина закладів вищої освіти. Тут можна вести мову як про більш очевидні фізичні речі на зразок музеїв, колекцій і будівель, так і про церемонії, корпоративні символи, університетські свята – елементи нематеріального надбання людства. Різноманітність складових збагачує культурну спадщину вищої освіти, дозволяє розвивати її бренд, ефективно налагоджувати взаємозв'язки із громадськістю, що в умовах постійно зростаючої конкуренції за абітурієнтів більш ніж важливо. Водночас є сенс говорити про спільні риси створення, розвитку та промоції університетських колекцій та збірок в залежності від їхнього профілю, оскільки такі особливості можуть стати сильними сторонами трансформації візії про університет у позаакадемічному просторі. Медичні колекції українських університетів є однією із таких профільних груп і дослідження генези творення цих збірок із початків заснування до початку Першої світової війни як складових елементів культурної спадщини країни обумовило **актуальність статті.**

Історіографія питання. Музейна справа вищої школи вже більше десятиліття є сферою наукових інтересів авторки статті, однак розвиток медичних збірок університетів цікавив тільки побіжно. Окремі дані, пов'язані із висвітленням цього питання, знайшли відображення у її дисертаційній роботі. Генезу медичних музеїв Харківського університету можна простежити у роботі Т. Лутаєвої¹, однак дослідниця більше

зосередила увагу на конкретних постажах, які організували роботу згаданих музеїв на Слобожанщині. Публікація А. Даниленко та Е. Бурячківського² має характер розвідки, подаючи відомості про особливості створення патологоанатомічного музею Новоросійського університету. Натомість стаття Д. Зербіно та Л. Волос зосереджує увагу на постаті Анжея Обжута, епізодично згадуючи і про його вклад у створення анатомічних колекцій у Львові у другій половині XIX ст.³ Незважаючи на наукову цінність кожної із згаданих публікацій, вони тільки епізодично торкаються наукової проблеми, яка зацікавила авторку.

Мета статті – дослідити особливості розвитку медичних колекцій в закладах вищої освіти на українських землях від початків створення до Першої світової війни. 1914 р. обрано граничною межею дослідження з двох причин. Перша причина – якісно охопити всю історію трансформації музейної справи у середовищі медичних університетів у межах однієї статті видається неможливим. По-друге, Перша світова війна обумовила низку суспільно-політичних змін, у т.ч. в освіті. Якщо XIX століття вважається “золотим часом” університетського музейництва в Європі, то у XX ст. ситуація змінилася, такі осередки втратили свій статус, фінансування, перетворившись на черговий підрозділ вищих шкіл без особливих переваг. І тільки у XXI ст. особливо після створення 2000 р. в Європі організації, яка займається опікою університетської спадщини, UNIVERSEUM з'являється розуміння про значення цього сегменту спадщини, необхідність його дослідження та збереження.

¹ Lutaieva T. “Rol naukovtsiv Slobozhanshchyny v orhanizatsii roboty medychnykh muzeiv vyshchyykh navchalnykh zakladiv v XIX – na pochatku XX st.” [The role of scientists at Slobozhanshchyna in the organization of medical museums of higher educational institutions in the XIX - early XX centuries], *Pedahohichni nauky: teoriia, istoriia, innovatsiini tekhnologii* [Pedagogical sciences: theory, history, innovative technologies], 2017, N 4, P. 200–215 [in Ukrainian].

² Danylenko A., Buriachivskyi E. “Istoriia formuvannia navchalnoho muzeiu kafedry patolohichnoi anatomii iz sektsiinym kursom Odeskoho natsionalnoho medychnoho universytetu” [History of the formation of the educational museum at the Department of Pathological Anatomy with a sectional course in Odessa National Medical University], *Aktualnyye problemy transportnoy meditsyny* [Current issues in transport medicine], N 3, T.2, 2015, P. 158–161 [in Ukrainian].

³ Zerbino D., Volos L., Ivashchenko V. “Professor Andrew Obrzut – The organizer and the first head of the Pathological Anatomy Department (1896–1910) of the Medical Faculty of Lvov University of Yan Kazimizh”, *American Journal of Biomedical and Life Sciences*, 2018, 1(Suppl.3), P. 25 [in English].

Основна частина. Можна напевно стверджувати, що саме із медициною були пов'язані перші організовані колекції у європейських університетах⁴. Зокрема, в XVI ст. з'явилися фізичні (ботанічні) сади та анатомічні театри. Вдосконалення системи навчання спонукало адміністрацію освітніх установ неминуче закладати кошти на розвиток таких структур. Ботанічні сади використовувалися лікарями як місце, де викладачі на практиці могли ознайомити студентів із рослинами – ресурсом для виготовлення ліків. Саме тому багато університетських садів були спочатку створені як Hortus medicus (Hortus physicus, Hortus simplicium), оскільки могли забезпечити демонстраційний матеріал для студентів-медиків⁵.

Анатомічні театри теж були створені на вимогу часу – інакше було неможливо забезпечити належне викладання анатомії як основної дисципліни. Упродовж 1556–1662 рр. було засновано шістнадцять анатомічних театрів⁶. Саме в цей період у 1576 р. був заснований перший заклад вищої освіти в Україні – Острозька слов'яно-греко-латинська академія, хоча науковці досі дискутують, школою якого типу її можна вважати. Окремі дослідники вважають, що в Острозькій академії могла викладатися й медицина. Навіть якщо це так, швидше за все навчальних колекцій із цієї дисципліни не існувало, оскільки згідно з духом часу, коли середньовіччя здавало свої позиції, а доба Відродження невпевнено набирала силу, фізика й анатомія викладалися уможливно, а лабораторні дослідження не проводилися. Перший відомий theatrum anatomicum було засновано у Падуї в 1594 р. Зразки, які отримувалися в результаті розтинів, використовувалися під час практичних занять. Таким чином, анатомія, яку традиційно вивчали за книжками, перетворювалася в емпіричну природознавчу науку⁷. Водночас немає відомостей, що анатомічний існував у Острозі⁸.

Щодо змісту навчання у Києво-Могилянській академії, то, хоча тут також викладалися предмети тривіуму та квадривіуму, достовірної інформації про медичні колекції немає, а перші задокументовані відомості про природничий кабінет, який використовувався для навчальних та дослідницьких потреб, відносяться аж до зламу XVIII–XIX ст.⁹ Це вказує передусім на необхідність подальшого дослідження цього питання, адже у XVIII ст. кожен третій лікар Російської імперії був вихованцем Києво-Могилянської академії, що автоматично свідчить про популярність цього

закладу вищої освіти і необхідність наявності бази для здобуття знань. Наприклад, у Росії першим музеєм медичного профілю у структурі вищої освіти можна вважати анатомічний музей Санкт-Петербурзької медично-хірургічної академії. Його основою стала придбана Петром I у 1717 р. колекція ін'єкційних препаратів всесірно відомого анатома Ф. Рюйша (м. Лейден), автора оригінальних методів бальзамування трупів та виготовлення анатомічних препаратів¹⁰.

Факультет лікувальних та медичних наук був у структурі Харківського університету з початків його створення. Водночас регулярну навчальну роботу на цьому факультеті можливо було розпочати лише в 1809–1810 акад. році, бо в перший рік діяльності університету на медичний факультет не було прийнято жодного студента через відсутність бажаних навчальних предметів¹¹.

Дослідники історії Харківського університету ведуть літочислення анатомічного музею з 1807 р., виділяючи Л. Ванноті, Е. Гумбург, О. Венедиктов, Д. Лямбль, П. Наранович як основних науковців, які долучилися до його створення. Музей виконував освітню, науково-дослідну функції, а експонати були засобом наочності для проведення навчальних занять¹². У музеї Харківського національного медичного університету як правонаступнику медичного факультету Харківського університету знаходиться особливий експонат, який належить до цього періоду – воскова таблиця, що зображає людський мозок, — один з перших посібників для вивчення анатомії. У 2010 р. їй виповнилося 200 років. Ці таблиці були виписані з Лейпцига в 1810 р. вже згаданим Л. Ванноті¹³.

Основними документами, які регулювали діяльність університетів у Російській імперії, були Університетські Статути 1804 р., 1835 р., 1863 р., 1884 р. Перший Університетський Статут був найбільш прогресивним для розвитку музеїв та колекцій у структурі вищої школи. Одним із головних завдань університетів було проведення досліджень та поширення наукових знань. Музеї та кабінети музейного типу мали стати знаряддям для реалізації цієї мети. Статут передбачав створення анатомічних театрів, фармацевтичних лабораторій та збірок, колекцій хірургічних та акушерських інструментів, медичного, хірургічного та повивального інститутів¹⁴, хоча саме поняття “музей” у Статуті ще не фігурувало. Виникнення у першій половині

⁴Lourenço M. C. “Between two worlds: the distinct nature and contemporary significance of university museums and collections in Europe”, PhD thesis, Conservatoire National des Arts et Metiers, Paris, 2005, P. 52, URL: <http://webpages.fc.ul.pt/~mclourenco/chapters/MCL2005.pdf> (4.07.2021) [in English].

⁵Weber C. University collections, *EGO*, European History Online, URL: <http://ieg-ego.eu/en/threads/crossroads/knowledge-spaces/cornelia-weber-university-collections> (4.07.2021) [in English].

⁶Findlen P. “Anatomy theatres, botanical gardens, and natural history collections”, *The Cambridge History of Science*, Vol. 3, Early Modern Science, ed by. R. Porter, K. Park, L. Daston, 2016, P. 277 [in English].

⁷Lourenço M.C. Between two worlds ..., op. cit., P. 359.

⁸Muravska S. “Музеїні заклади системи вищої освіти Західної України у контексті історичного розвитку (XIX – початок XXI ст.)” [Museum institutions of the higher education system of Western Ukraine in the context of historical development (XIX - early XXI century)], dysertatsiia na здобuttia naukovoho stupenia doktora ist. nauk za spets. 26.00.05 “музейна справа, пам'яткознавство”, Tsentr pamiatkoznavstva NAN Ukrainy i Ukrainskoho tovarystva okhorony pamiatok istorii ta kultury, Kyiv, 2019, P. 115 [in Ukrainian].

⁹Khyzhniak Z., Mankivskyi V. Istoriiia Kyievo-Mohylianskoï akademii [History of the Kyiv-Mohyla Academy], Kyiv, 2003, P. 98 [in Ukrainian].

¹⁰Burlykina M. Istoriiia muzeiev vysshikh uchebnykh zavedeniy dorevolutsionnoy Rossii (1724-1917) [History of the museums of higher education institutions in pre-revolutionary Russia], Dissertatsiia na soiskaniye nauch. stepeni doktora kulturologii Sankt-Peterburgskiy gosudarstvennyy universitet kultury i iskusstvankt-Peterburg, 2001, P. 83–84 [in Russian].

¹¹Lisovyi V., Pertseva Zh., Kapustnyk V., Semenenko O., Pertsev D. Istoriiia Kharkivskoi vyshchoi medychnoi shkoly v ekspozytsiakh muzeiu istorii KhNMU [History of Kharkiv Higher Medical School in the exhibitions of the Museum of History of Kharkiv National Medical University], Kharkiv, 2019, P. 15 [in Ukrainian].

¹²Lutaieva T. “Rol naukovtsiv Slobozhanshchyny v orhanizatsii...”, op. cit., P. 202 [in Ukrainian].

¹³Lisovyi V., Pertseva Zh., Kapustnyk V., Semenenko O., Pertsev D. Istoriiia Kharkivskoi vyshchoi medychnoi shkoly ..., op. cit., P. 19.

¹⁴Vysochayshe utverzhdennyi Obschiy Ustav Imperatorskikh Rossiyskikh Universitetov [1835], Polnoye sobraniye zakonov Rossiyskoy imperii [General Statute of the Imperial Russian Universities [1835], Complete Collection of Laws of the Russian Empire], Vtoroye sobraniye (1825-1881), T. IX, Otdeleniye pervoye, Sankt-Peterburg, 1835, N 8337, P. 847 [in Russian].

XIX ст. нової науки – порівняльної та мікроскопічної анатомії – обумовило створення у 1844 р. Музею порівняльної анатомії Московського університету¹⁵. Це неминуче вплинуло на підготовку до організації схожих підрозділів і в інших університетах Російської імперії.

Згідно з указом імператора Миколи I від 9 травня 1840 року відбулися докорінні зміни у системі медичної освіти Російської імперії. Києву була відведена роль центру вищої медичної освіти для всіх південних губерній. Ліквідована Віленська медико-хірургічна академія була включена до складу Університету святого Володимира, а її відібрані колекції перевезені до Києва. Серед них були бібліотека природничої літератури, гербарії, мінералогічні, анатомічні колекції, хімічний та зоологічний кабінети. Саме перші 1530 одиниць віленської анатомічної колекції стали фундаментом для викладання анатомії на новому факультеті. У 1853 р. на спеціально відвідіненій ділянці було завершено будівництво анатомічного театру університету святого Володимира. Професор Вальтер, який наглядав за будівництвом, спеціально відвідав низку подібних установ Європи для ознайомлення з зарубіжним досвідом. Анатомічний театр став першою будівлею, що була спеціально зведена для потреб медичного факультету¹⁶.

Відомо, що під час дії університетських Статутів 1863 та 1884 р. при медичному факультеті Харківського університету діяло декілька музеїв медичного спрямування. З 1868 р. розпочали окреме функціонування музеї фізіологічної анатомії, патологічної анатомії, судової медицини. Натомість студентський анатомічний музей веде свою генезу з 1907 р. і упродовж досліджуваного періоду згадується як студентський шкільний музей, студентський анатомічний музей або просто шкільний музей¹⁷.

Медичні музеї університетів функціонували як навчальні, отже відвідувачі в них не допускалися. Тільки періодичні медичні виставки, які організовувалися як в Харкові, так і інших містах Російської імперії, давали змогу демонструвати музейні колекції для публіки і тим самим розповсюджували медичні знання серед населення. У звітних документах Харківського університету повідомлялося про роль медичних музеїв у популяризації наукових знань серед населення і популяризації університету як такого. Наприклад, препарати, які виготовив відомий дослідник О. Белоусов, були виставлені на міжнародному конгресі в Брюсселі у 1883 р. на медичному конгресі в Берліні, отримали визнання як дієві засоби навчання¹⁸.

На поч. XX ст. розпочали діяти анатомічний та патологоанатомічний музеї Новоросійського університету. Патологоанатомічний музей був заснований у 1902 р. і вже на початках створення відрізнявся великою кількістю цінних у науковому сенсі препаратів, через рік в ньому налічувалось вже більше 200 препаратів. Значна заслуга у такому швидкому поповненні колекції належить Ч. Хенцинському, який багато років очолював патологоанатомічне відділення Нової міської лікарні. Значне збільшення числа рідкісних

препаратів почалося з 1908 р., коли прозектура старої міської лікарні перейшла до рук викладачів кафедри патологічної анатомії. Важливо, що колекції, нагромаджені на початку XX ст., збереглися і продовжують залишатися окрасою анатомічного та патологоанатомічного музеїв Одеського національного медичного університету. Вони становлять особливий сегмент університетської культурної спадщини і мають потенціал не тільки для організації навчальної діяльності, але й культурно-освітньої роботи серед населення¹⁹.

Перші згадки про існування медичних колекцій у структурі Львівського університету, підконтрольного імперії Габсбургів, відносяться до кінця XVIII ст. Професор П. Крауснекер, який очолював кафедру анатомії медичного факультету, став організатором та засновником анатомічного музею, зібравши унікальну колекцію анатомічних і патологоанатомічних препаратів. Відтоді викладання анатомії супроводжувалось демонстрацією музейних експонатів, а професори докладали значних зусиль до поповнення збірок²⁰. Є відомості, що на 1823 р. під час відвідин університету імператор Францішек Кароль оглянув з-поміж інших підрозділів університету хірургічну залу та анатомічний кабінет. Предтечею останнього був анатомічний театр Медико-хірургічної студії Львівського ліцею, заснований у 1814 р.²¹

У 1894 р. через два роки після створення Лікарського відділу – австрійська влада відтягувала процес з огляду на чималі кошти для закупівлі обладнання. А. Обжут (Andrzej Obrzut), лідер наукової школи патологоанатомів, створив музей хвороб людини, який зараз є найстарішим музеєм Львівського національного медичного університету ім. Д. Галицького²². Частина збірки була нагромаджена ще в час існування згаданого Медико-хірургічної студії і до цього належала різним структурам університету. Окрім того, низка експонатів, які ілюстрували історію медицини, стали були перенесені до Ветеринарної школи у Дублянах після її відкриття у 1856 р. Вагомий внесок у розбудову музею здійснив професор Г. Кадий, який особисто виготовив багато анатомічних препаратів. Серед них – значна частина музейних, які вже більше століття служать чудовим демонстраційним матеріалом та донині мають значну наукову цінність²³.

Музей хвороб людини ЛНМУ ім. Д. Галицького і в наш час має значний потенціал для організації освітньої роботи, сенс якої виразно окреслює напис латиною “Мертві допомагають живим”, який зустрічає відвідувачів при вході. Більше 2000 експонатів, переважна більшість із яких виготовлена до Першої світової війни, ілюструють різні хвороби людини, зокрема і ті, які були обумовлені її власною поведінкою. Як зауважив блогер В. Врублевський “починаєш розуміти, як важливо берегти здоров’я. ... Будь-який організм, якщо його травити довгий час, може здатися, і тоді наші з Вами органи можуть стати претендентами на експонати в ось такий музей”²⁴.

¹⁵ Burlykina M. Istorija muzejev vysshikh uchebnykh zavedeniy ..., op. cit., P. 39 [in Ukrainian].

¹⁶ Shypulin V., Dohuzov V. “Anatomichniy teatr universytetu sviatoho Volodymyra (do 160-richchia z dnia vidkryttia)” [Anatomical Theater of the University of St. Vladimir (to the 160th anniversary of its opening)], *Hastroenterolohiia [Gastroenterology]*, N 2 (48), 2013, P. 117 [in Ukrainian].

¹⁷ Lutaieva T. Rol naukovtsiv Slobozhanshchyny ..., op. cit., P. 203.

¹⁸ Ibidem, P. 208.

¹⁹ Danylenko A., Buriachivskiy E. Istoriiia formuvannia navchalnoho muzeiu ..., op. cit., P. 158–159.

²⁰ Istoriiia lvivskoi anatomichnoi shkoly [History of Lviv anatomy school], P. 3, URL: <https://new.meduniv.lviv.ua/> [in Ukrainian].

²¹ Muravska S. Muzeini zaklady systemy vyshchoi osvity Zakhidnoi Ukrainy ..., op. cit., P. 117–118.

²² Zerbino D., Volos L., Ivashchenko V. Professor Andrew Obrzut..., op. cit., P. 25.

²³ Istoriiia lvivskoi anatomichnoi shkoly ..., op. cit., P. 16.

²⁴ Lviv nepopsovyi: muzei khvorob liudyny [Lviv non-pop: museum of human diseases], URL: <http://blog.vovando.com/lviv-nepopsovyi-muzei-xvorob-liudyni/> (4.07.2021) [in Ukrainian].

Досі особливою цінністю Музею хвороб людини ЛНМУ ім. Данила Галицького є збірка з 85 тисяч протоколів розтинів, нагромаджених у 1896–2012 рр., однак лєвова частка – саме до 1914 р. Цю унікальну збірку завжди широко використовували у науковій роботі працівники різних кафедр університету. Зібрання має величезне наукове значення передусім для статистичної розробки окремих нозологічних форм та їх груп, оскільки протокол розтину – це документ, який містить велику і найбільш точну інформацію, і оскільки у більшості випадків макроскопічне дослідження підтверджується гістологічним. Немале значення цей архів може мати і для вивчення своєрідності географічної патології²⁵.

Нині до складу Музею входить експозиція макропрепаратів (понад 2400 одиниць зберігання), колекція рисунків макро- та мікро-скопічних патоморфологічних препаратів (близько 5 тис.); бібліотека, в якій зберігаються підручники з патологічної анатомії, наукові часописи, монографії з середини XVIII ст. Крім того, окремих відділ становлять патогістологічні препарати, які зібрані упродовж 1900–1941 рр. Вони мають наклейки з діагнозами, а на деяких з них є імена професорів і лікарів, які їх досліджували; на етикетках мікропрепаратів написано місце виготовлення. Ці дані можуть бути важливим джерелом для вивчення історії медичної науки, що обумовлює гостру необхідність збереження колекції для наступних поколінь, у т.ч. шляхом переведення наявної інформації в електронний варіант, щоб забезпечило б від втраг у випадку форс-мажорних обставин (пожежа і т.п.). Однак упродовж тривалого часу це завдання залишається тільки в планах адміністрації закладу вищої освіти і на даний момент не реалізоване.

Нагромадження медичних колекцій відбувалося і у закладах ветеринарної освіти. Відділ ветеринарії у Львівському університеті існував уже в 1784 р. Після реформи у 1849 р., коли ветеринарні студії у Львові були ліквідовані, інтелектуали більше 30 років добивалися у австрійської влади створення окремого вищого навчального закладу ветеринарного профілю, що сталося у 1881 р. Згідно проекту статуту “Цісарсько-королівської Ветеринарної школи і школи для кування коней разом із клінікою для лікування коней у Львові” за 1880-й р. тут були різноманітні наукові колекції, серед них “проєкторіум описової та патологічної анатомії”. Крім того, були колекції зоотомічних та анатомо-патологічних препаратів. Важливо, що анатомічна та патологоанатомічна збірки Львівського національного університету ветеринарної медицини та біотехнологій ім. Степана Гжицького ведуть своє коріння саме з цього періоду. Професор Краківського університету А. Бесядецький, відповідальний за набір кадрів, рекомендує професора, неперевершеного анатома доктора Г. Кадія звертав увагу передусім на його потенціал до створення анатомічного музею – як Ветеринарної школи, так і анатомічних колекцій Львівського університету, де був творцем Лікарського відділу, неабияк сприяв підвищенню ветеринарії до рангу університетських наук²⁶. Анатомічні музеї ЛНМУ ім. Д. Галицького та ЛНУВМБТ ім. Б. Гжицького є своєрідним пам’ятником видатному вченому.

Завершення “золотого століття” для університетських музеїв можна чітко спостерігати на прикладі анатомічного театру Університету святого Володимира, який після 1918 р., коли розпочалася реорганізація у сфері вищої медичної освіти, втратив значення однієї з основних навчальних баз. Станом на 1930 р. колекції, що не були втрачені, поступово перевозили в інші будівлі. Значна частина їх зберігається у морфологічному корпусі НМУ ім. О. О. Богомольця й сьогодні є гордістю

університету. Новим етапом життя споруди власне Анатомічного театру стало створення в ній музею історії медицини, який прийняв відвідувачів у 1973 р., хоча офіційно був відкритий у 1982 р. Зараз це Національний музей медицини України. З метою врятування будівлі сучасне керівництво музею за підтримки МОЗ України розпочало реставрацію цієї пам’ятки історії та архітектури, яка є сегментом університетської культурної спадщини.

Таким чином, медичні колекції українських університетів є невід’ємною складовою культурної спадщини вищої школи. Хоча медицину як навчальну дисципліну вивчали у перших закладах вищої освіти на українських землях – Острозькій та Києво-Могилянській академіях, – задокументовані відомості про перші анатомічні збірки стосуються діяльності їхніх наступників – Львівського та Харківського університетів – на переломі XVIII– XIX ст. Тенденція утворення колекцій медичного профілю паралельно із заснуванням університетів продовжилася і згодом. Основою для організації навчання на медичному факультеті в Університеті святого Володимира були збірки, перевезені з Вільна, натомість анатомічний театр Київського університету є першою подібною будівлею у структурі університетів на українських землях. Не менш важливо, що цей збережений досі об’єкт має неабияку цінність як сегмент культурної спадщини вищої школи. Низка медичних збірок, які нагромадили українські університети з кінця XVIII до початку Першої світової війни, продовжують використовуватися у навчальному процесі. Однак зважаючи на час і особливості створення, ці ресурси мають розглядатися у т.ч. через призму культурної спадщини. Це підвищить їхні шанси на збереження та способи використання адміністрацією вищих шкіл.

Muravska Svitlana. Medical collections of Ukrainian universities: genesis of creation before 1914. The article traces the history of the packing of university medical collections during the so-called “golden age” of high school museum affairs – from the end of the XVIIIth century – until the First World War and the importance of such components of the university’s cultural heritage. **The methodology of the article** is a set of scientific principles, general scientific and special historical methods. **Scientific novelty.** In Ukrainian historiography this issue is considered in a comprehensive way for the first time. **Conclusions.** Researchers often analyze universities through the prism of their defining educational and research function. Such groupings of medical type have their genesis of creation. It had been developing parallel with the transformation of universities. Teachers of Lviv University accumulated the first medical collections in Ukrainian higher education institutions in the late XVIIIth century. In the XIX century, as part of creating a classical education system in the territories that were part of the Russian and Austrian empires, teachers of the mentioned Lviv, Kharkiv, Kyiv and Novorossiysk universities also actively have been forming medical collections. It was an essential basis for organizing the research process or its result. Nowadays, these accumulated collections must be considered in the context of their cultural significance. It dramatically increases their chances of survival in the future.

Key words: medical collection, anatomical museum, university, institution of higher education.

Muravska Svitlana – доктор історичних наук, доцент кафедри історії, музеєзнавства та культурної спадщини Національного університету “Львівська політехніка”. Автор понад 50 наукових праць, з яких 1 монографія. Коло наукових інтересів: джерелознавство історії України, музейна справа, управління культурною спадщиною.

Muravska Svitlana – Doctor of History, Associate Professor of History, Museum Studies and Cultural Heritage, National University “Lviv Polytechnic”. Author of over 50 scientific papers, including 1 monograph. Research interests: source studies of the history of Ukraine, museum affairs, cultural heritage management.

Received: 03.05.2021

Advance Access Published: June, 2021

© S. Muravska, 2021

²⁵ Zerbino D. “Unikalnoye sobraniye meditsinskih dokumentov” [A unique collection of medical documents], *Itogi i perspektivy issledovaniy po istorii meditsiny* [Outcomes and perspectives on medical history research], Kishinev: Shtiintsa, 1973, P. 85 [in Russian].

²⁶ Muravska S. *Muzeini zaklady systemy vyshchoi osvity Zakhidnoi Ukrainy ...*, op. cit., P. 121.